

POSTBUS 1045 6801 BA ARNHEM

HET

**IK-BEN-
WOEDEND-
EN-WAT-NU**

GEVOEL

Loesje

NEDERLAND

Handreiking in gesprek met kinderen over de actualiteit
woede en burgerschap

Inleiding
Doelstellingen & intro
Filosofisch gesprek
Verwerkingsopdracht

Inleiding

Aanleiding

Deze week lopen de spanningen hoog op: een klein jaar corona-ervaringen verder zijn de scholen nog altijd gesloten en een avondklok is van kracht gegaan. De vreedzame demonstraties door mensen die van hun grondrecht gebruik willen maken om kritiek te uiten op het overheidsbeleid, zijn nu helaas uitgemond in: rellen door heel het land. Ook voor kinderen is dit een bijzondere tijd, en ook zij krijgen de heftige verhalen en beelden mee. Daarnaast blijkt dat kinderen zo jong als 14 jaar in de ongeregeldheden verzeild zijn geraakt. Dit vormt een waardevolle aanleiding om te leren over burgerschap: wat betekent het om het samen niet eens te zijn, en wat doe je met woede?

Het uitgangspunt is dat we een helder onderscheid maken tussen belangrijke manieren om van je te laten horen, passend in een gezonde democratie, en het wangedrag dat plaatsvindt. Daarna kunnen we met open blik gaan onderzoeken: wat gebeurt hier?

Het gesprek

Deze handreiking biedt handvatten om met kinderen in de midden- en bovenbouw leeftijd van de basisschool een gesprek te voeren. De les bestaat uit twee delen: de start is een kennismaking met het onderwerp en het begrip demonstreren. We vertrekken daarbij vanuit de ervaringswereld van het kind, om vervolgens samen te filosoferen en onderzoeken. Dit gesprek is gericht op het oefenen in kritisch denken en het gebruiken van zowel fantasie als inlevingsvermogen.

De les wordt afgerond in de vorm van een verwerkingsopdracht waarin kinderen zich afvragen wat zij zelf kunnen doen, en de keuzes die zij zelf maken.

Tips

Naast de werkvorm voor een filosofisch gesprek en de verwerkingsopdracht voorzien wij u graag van de aanvullende tips:

- De *doorvraagkaartjes* van Filosofiejuf, een ideaal hulpmiddel om steeds nóg een stapje verder te denken.
https://www.filosovaardig.nl/wp-content/uploads/2015/04/Filosofiejuf_Doorvraagkaarten.pdf
- Boek: *Is er dan niemand boos?* – Toon Tellegen (5-8 jaar oud)
- Boek: *Alles wat ik voel* – Stine Jensen (vanaf 10 jaar)
- Film: *Binnenstebuiten*, animatiefilm over emoties van Pixar (*Inside out*, 2015)

Voor nog meer tools, inspiratie of voor ondersteuning bij het voeren van lastige gesprekken met kinderen, thuis of in de klas: de experts van Arkade denken graag met u mee!

Doelstellingen

- kinderen kennen democratische, vreedzame manieren om van zich te laten horen
- kinderen onderzoeken (het nut van) woede, en het onderscheid tussen gevoel en verstand
- kinderen denken na over groepsdruk en meelopen
- kinderen denken na over op welke constructieve manieren zij invloed kunnen uitoefenen: bijvoorbeeld door te helpen

Intro

In het nieuws heb je misschien iets gezien of gehoord over de boze mensen die in het weekend in verschillende steden zijn gaan rellen.

- *Wie weet waar dit mee te maken had? Wat is een rel? Wat zijn relschoppers?*

Tip: Weeg aan de hand van de reacties af of voor jouw gesprek wenselijk is verder om verder te informeren middels bijvoorbeeld dit fragment uit het Jeugdjournaal:

<https://jeugdjournaal.nl/artikel/2365899-rellen-in-zeker-tien-gemeenten-na-avondklok.html>

Het begon dit weekend met mensen die wilden protesteren tegen de regels waar we ons nu aan moeten houden vanwege het coronavirus. Bijvoorbeeld dat de scholen dicht zijn, maar ook de winkels. En de avondklok.

Demonstreren

In Nederland vinden we het belangrijk dat je je mening mag geven – dat is de vrijheid van meningsuiting. Dat betekent ook dat er in de wetten staat dat je in ons land mag demonstreren: dat je samen met andere mensen op straat je mening mag uiten. Bijvoorbeeld om andere mensen en de regering te laten weten dat je het ergens niet mee eens bent. Dat mag ook als jouw mening ver afwijkt van wat anderen vinden, of mensen kwetst of verdrietig maakt. Zo belangrijk vinden we dat!

- *Waarom is het van belang dat je je mening mag zeggen?*
- *Wat zou er gebeuren als je niet je mening mag geven?*

Bij de vrijheid van meningsuiting hoort ook dat in een land, op een school of in een klas altijd verschillende meningen bestaan. Soms is dat best ingewikkeld. Daarom horen bij demonstreren wel regels.

Bijvoorbeeld dat het veilig moet zijn voor het verkeer en de gezondheid, en dat het **vreedzaam** moet zijn: **demonstreren is altijd zonder geweld**. De vrije meningsuiting heeft niks te maken met geweld gebruiken.

- *Hoe zou je vreedzaam kunnen protesteren om je mening te geven? (bijvoorbeeld roepen, zingen, protestborden of spandoeken maken..)*
- *Zijn regels altijd nodig?*

Filosofisch gesprek over woede en burgerschap

LET OP!

- Bij filosoferen bestaat er niet één juist antwoord op de vraag

Voorbeeld: op de vraag naar wat je dierbaar is, is het antwoord 'mijn lievelingsknuffel' niet meer of minder waar dan 'mijn oma' of 'de profeet'; alles is input om te onderzoeken hoe het werkt als iets dierbaar is.

- Het is geen les sociaal-emotionele ontwikkeling

Voorbeeld: het doel is niet sociaal wenselijke antwoorden te vergaren, maar iets van verschillende kanten te onderzoeken. Ook iets dat we normaal gesproken onwenselijk achten, zoals beledigen, kun je open bevragen. Vraag door!

- We willen de fantasie en het inlevingsvermogen prikkelen

Voorbeeld: out-of-the-box-denken is een goede oefening om te leren nadenken over verschillende mogelijkheden en motieven, en te leren omgaan met verschillen.

1) Wat denk jij als je ziet of hoort dat de demonstraties rellen waren geworden? En wat voel je?

- Wat zouden de mensen die zich zo misdroegen met geweld hebben gedacht? En gevoeld?

2) Wat is woede?

- Wanneer ben jij boos? Hoe voelt dat? Ben je ook wel eens woedend? Hoe voelt dat?
- Wat is het verschil tussen boosheid en woede?
- Wat is het verschil tussen jouw gevoel en verstand? Hoe werkt dat?
- Hoe kunnen anderen weten dat jij woedend bent?
- Wanneer weet jij of iemand anders woede voelt? Kun je dat zien?
- Wat helpt als jij woedend bent?
- Wat helpt niet? Wat gebeurt er dan?
- Is woede blijvend?
- Wat is het tegenovergestelde van woede?
- Wat heeft woede met gevoel of emoties te maken?
- Welke emoties ken je nog meer?
- Waarom zeggen ze weleens dat emoties zijn zoals de golven?
- Geldt dat altijd?
- Is er een universele regel over te maken?

Woede is meestal niet leuk. Het is niet leuk om je boos te voelen, en soms doen we dingen of zeggen we dingen als we boos zijn waarvan we eigenlijk wel weten dat we die beter niet kunnen doen. Dat ze verkeerd zijn. Die mensen in de rellen weten dat vast ook.

Soms lucht het op om even heel boos te zijn, en soms heb je spijt van de dingen die je hebt gedaan. Of misschien kun je je soms ook een beetje schamen voor hoe je je hebt gedragen..

Maar woede is niet alleen maar slecht! Als je boos bent, is het alsof er bij jou vanbinnen een vlammetje begint te branden dat zegt: wacht eens even, hier gaat iets niet goed! Daarom kun je van woede altijd ook iets leren: waar ben je boos over? Wat moet er veranderen?

En vooral: **hoe kun je dat op een vreedzame manier uiten of er over vertellen?**

- *Wat denk jij?*

Bij een demonstratie hoort nog dat je dat meestal samen doet met andere mensen.

- *Is er een verschil tussen samen boos zijn of alleen? Wat?*
- *Kan je nog een andere mening hebben als je samen demonstreert?*

In de boeken en de films van Harry Potter zit ook het klasgenootje Marcel Lubbermans. Marcel wil Harry, Hermelien en Ron een keer tegenhouden als zij een gevaarlijk plan hebben. Marcel wordt dan beloond met punten omdat meester Perkamentus vindt dat er veel moed voor nodig is om het op te nemen tegen je vrienden.

- *Als jouw vrienden boos waren en plannen hebben waar jij het niet mee eens hebt, wat kun je dan doen?*
- *Hoe is het om het niet eens te zijn met je vrienden? Hoe voelt dat?*
- *Durf jij je altijd eerlijk je eigen mening te zeggen?*

Verwerkingsopdracht over helpen

*Toen ik een jongetje was en angstaanjagende dingen zag in het nieuws, zei mijn moeder tegen mij: zoek naar de helpers. Je zult altijd mensen vinden die aan het helpen zijn.
- Mr. Rogers*

Wat belangrijk is om niet te vergeten als we kijken en luisteren naar het nieuws over deze rellen, is dat het van alle mensen in Nederland maar een kleine groep is die zich zo misdraagt. Er zijn véél meer mensen die hun mening op een goede en vreedzame manier kunnen laten zien, die komen alleen niet allemaal op tv. We kunnen wel leren van dit voorbeeld dat een kleine groep het kan verpesten, maar ook dat een kleine groep mensen juist een hele hoop goed kan maken!

Kijk maar naar dit mooie voorbeeld van mensen die gelijk zijn gaan helpen met rotzooi opruimen:

<https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/3331298/vrijwilligers-helpen-de-troep-in-eindhoven-opruimen-gebaar-tegen-al-het-geweld>

Veel mensen vragen zich af, na een aantal dagen van rellen, hoe krijgen we de geest weer terug in de fles? Daarmee bedoelen ze: hoe zorgen we ervoor dat mensen die boos zijn niet meer dingen gaan vernielen maar andere manieren zoeken om zich te uiten. Iemand die daar zeker over na aan het denken is, is de burgemeester van een stad. Hij/zij moet proberen te rust weer te herstellen en denkt na over hoe we dat kunnen doen.

Stel dat jij burgemeester van een grote stad bent, wat zou jij dan doen? Maak een mooie poster van jouw plan!

Probeer in jouw plan de mensen die boos zijn te betrekken én natuurlijk de helpers.